

De grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna i Europeiska unionen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Innehåll

- I. Europeiska unionen
- II. De grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna i EU:s fördrag
- III. Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna
- IV. Att trygga och främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna i EU:s organ
- V. Europeiska unionens domstol
- VI. De mänskliga rättigheterna i unionens internationella verksamhet

DEL I.

Europeiska unionen

Europeiska unionen

- En ekonomisk och politisk union
- Från Europeiska kol- och stålgemenskapen med sex medlemsstater (1951) till Europeiska unionen (1993)
- EU grundar sig på fördraget om Europeiska unionen (FEU) och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF)
  - Lissabonfördraget, trädde i kraft 2009.
  - I och med Lissabonfördraget har även EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna samma rättsliga ställning som fördragen
- Unionen har som mål att främja freden, sina värden och folkens välfärd (FEU, artikel 3.1)

EU:s organ

Europeiska rådet

fattar beslut om EU:s
allmänna politiska riktlinjer

Kommissionen

Rådet

Europaparlamentet

Unionens domstol

Revisionsrätten

**Europeiska
centralbanken**

Grundläggande rättigheter

---

mänskliga rättigheter

I EU-rätten hör de grundläggande fri- och rättigheterna (*fundamental rights*) ihop med EU:s interna rättsordning och unionens interna ärenden

Termen mänskliga rättigheter (*human rights*) används i förhållande till tredje länder, d.v.s. i unionens yttre förbindelser

EU-rätten och det nationella rättssystemet

- **EU:s primärrätt:** fördragen, tillägg till dessa, stadgan om de grundläggande rättigheterna, medlemsstaternas anslutningsfördrag
- **EU:s sekundärrätt:** förordningar, direktiv och beslut som är rättsligt bindande för medlemsländerna
- Medlemsstaterna förpliktas även av EU-domstolens avgöranden samt internationella fördrag och statsfördrag som EU ingått
- EU kan även ge rekommendationer, utlåtanden, resolutioner, deklARATIONER och handlingsprogram som inte är rättsligt förpliktande (s.k. *soft law*)
- Nationella domstolar och övriga myndigheter kan hänvisa till EU-rätten och de rättigheter den tryggar
- Prioriteringsprincipen: En stadga på EU-nivå ersätter en nationell norm som strider mot EU-stadgan

Förordningar och direktiv

- EU-lagstiftningen ska följa fördragen och EU:s stadga om grundläggande rättigheter
- Åtskilliga EU-förordningar och direktiv skyddar individens grundläggande rättigheter, till exempel:
  - Likabehandling: arbetslivsdirektivet (2000/78/EG) och direktivet mot etnisk diskriminering (2000/43/EG)
  - Brottsoffers rättigheter: s.k. offerdirektivet (2012/29/EU)
  - Direktivet om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer (2011/36/EU)
  - Den allmänna dataskyddsförordningen ((EU) 679/2016)

Subsidiaritetsprincipen

- Berör ärenden där befogenheten fördelas mellan EU och dess medlemsstater
  - Inom dessa områden kan EU endast genomföra åtgärder om unionen kan åstadkomma de uppställda målen på ett mer effektivt sätt än medlemsländerna på nationell eller lokal nivå
    - om målen som fastställs i fördragen bäst kan genomföras genom åtgärder på EU-nivå
- Betyder inte att åtgärder alltid ska utföras så nära medborgarna som möjligt
- Nära kopplad till proportionalitetsprincipen
  - EU:s verksamhets innehåller och format får inte överskrida det som är nödvändigt för att uppnå målen i fördragen.

EU:s allmänna rättsprinciper

- EU:s rättsprinciper är bl.a. principen om förbud mot diskriminering, principen om likabehandling, proportionalitetsprincipen, rättssäkerhetsprincipen, tillgången till rättsskydd, principer gällande förhållandet mellan EU-rätten och den nationella rätten, o.s.v.
- EU:s allmänna rättsprinciper grundar sig på EU-domstolens rättspraxis, EU:s fördrag, medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner (t.ex. grundlagar) och rättssystem samt Europeiska människorättskonventionen
- Principerna är lika bindande som fördragen
  - Principerna ska i tillämpliga delar beaktas i EU:s organs och medlemsstaters verksamhet.
- EU-domstolen har preciserat principernas innehåll i sin rättspraxis

---

DEL II.

De grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna i EU:s fördrag

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Värderingar som ligger som grund för unionen

*”Unionen ska bygga på värdena **respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter.** Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.”*

Fördraget om Europeiska unionen, artikel 2.

De grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna i EU:s fördrag

- Att respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna är en av unionens grundläggande värderingar med stöd av fördragen.
- I de grundläggande rättigheterna kan även inkluderas unionens fyra grundläggande friheter, d.v.s. fri rörlighet för personer, varor, tjänster och kapital
- Att respektera de grundläggande rättigheterna och rättsstatsprincipen samt att förbinda sig till att främja unionens värderingar är även villkor för EU-medlemskap (FEU, artikel 49).

Fördragen innehåller bestämmelser om bl.a.

- unionens fyra grundläggande friheter
- främjandet av jämställdhet mellan kvinnor och män
- förebyggandet av diskriminering
- tryggheten av tillräckligt socialt skydd
- motarbetandet av social utslagning
- utbildning av hög kvalitet
- hälsoskydd
- konsumentskydd
- god förvaltning
- skydd av personuppgifter

Exempel: jämlika löner

- FEU: jämställdhet mellan kvinnor och män är en av värderingarna som EU grundar sig på och unionen främjar jämställdhet mellan kvinnor och män
- FEUF, artikel 8: "I all sin verksamhet ska unionen syfta till att undanröja bristande jämställdhet mellan kvinnor och män och att främja jämställdhet mellan dem."
- FEUF, artikel 157: "Varje medlemsstat ska säkerställa att principen om lika lön för kvinnor och män för lika arbete eller likvärdigt arbete tillämpas."
- Samma artikel ålägger även Europaparlamentet och rådet att verkställa åtgärder för att säkerställa tillämpningen av principen om lika möjligheter och lika behandling av kvinnor och män i frågor som rör anställning och yrke, inklusive lönefrågor

Verkställande av lika löner

- Direktiv om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (2006)
- Kommissionens strategi för jämställdhet mellan kvinnor och män 2010-2015
- Kommissionens initiativ Equality Pays Off 2012-2013
- Kommissionens rekommendation till medlemsstaterna om lika lön för kvinnor och män (2014)
- Europadagen för lika lön
- Broschyren Hur vi får bukt med löneskillnaderna mellan kvinnor och män i EU (2014)

© European Union, 2014

EU:s anslutning till Europeiska konventionen för skydd av de mänskliga rättigheterna

- Fördraget om Europeiska unionen: "Unionen ska ansluta sig till europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna."

Utlåtande från Europeiska unionens domstol (EUD) i december 2014:

- fördragsutkastet om EU:s anslutning till konventionen för skydd av de mänskliga rättigheterna strider mot unionsrätten
  - I och med anslutningen skulle konventionen för skydd av de mänskliga rättigheterna binda unionens organ och medlemsstater och därmed utgöra en del av unionsrätten
  - Avgöranden från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna skulle tillämpas på unionen och dess organ, och de skulle binda unionens domstol och institutioner
  - Unionens verksamhet skulle övervakas utifrån
  - Enligt EUD skulle detta äventyra unionsrättens självständighet och påverka unionens domstols jurisdiktion

EU:s anslutning till övriga konventioner om mänskliga rättigheter

- 2010 ratificerade EU FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
  - Första gången som en transnationell regional organisation ratificerat en internationell konvention om mänskliga rättigheter
  - EU har förbundit sig till konventionen inom gränserna för sina befogenheter
  - EU:s medlemsländer ratificerade konventionen separat
- Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) är även öppen för EU:s ratificering

DEL III.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

- Godkändes i samband med Europeiska rådet som ordnades i Nice 2000
- Rättsligt bindande i och med att Lissabonfördraget trädde i kraft 2009
- Stadgan sammanställer rättigheter som tryggas i
  - EU:s fördrag
  - EU-domstolens rättspraxis
  - medlemsstaternas konstitutionella traditioner
  - Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och Europeiska sociala stadgan
  - övriga internationella konventioner om mänskliga rättigheter

Varför just en stadga om de grundläggande rättigheterna?

- De mänskliga rättigheterna tryggas genom internationella konventioner
- De grundläggande rättigheterna tryggas i varje stats grundlag/konstitution
- Stadgan om de grundläggande rättigheterna är en del av EU-fördragen
  - d.v.s. EU:s "grundlag"
- Stadgan om de grundläggande rättigheterna är inte en konvention om mänskliga rättigheter i traditionell mening
  - t.ex. kan EU:s medlemsländer inte välja om de ska ratificera stadga om de grundläggande rättigheterna; de har förbundit sig till den som en del av EU-fördragen

Stadgans tillämpningsområde

Stadgan om de grundläggande rättigheterna, artikel 51:

- 1. Bestämmelserna i denna stadga riktar sig, med beaktande av subsidiaritetsprincipen, till unionens institutioner, organ och byråer samt till medlemsstaterna endast när dessa tillämpar unionsrätten.** Institutionerna, organen, byråerna och medlemsstaterna ska därför respektera rättigheterna, iakta principerna och främja tillämpningen av dem i enlighet med sina respektive befogenheter och under iakttagande av gränserna för unionens befogenheter enligt fördragen.
- 2. Denna stadga innebär inte någon utvidgning av tillämpningsområdet för unionsrätten utanför unionens befogenheter, medför varken någon ny befogenhet eller någon ny uppgift för unionen och ändrar heller inte de befogenheter och uppgifter som fastställs i fördragen.**

Stadgan om de grundläggande rättigheterna ålägger främst EU:s organ, men medlemsländerna endast i vissa fall

- Stadgan förpliktar medlemsländerna bl.a. då de inför direktiv som en del av den nationella lagstiftningen.
- Stadgan om de grundläggande rättigheterna kan tillämpas vid rättegångar i de nationella domstolarna då det är fråga om EU-rätt och tillämpning av denna. Gränserna är inte alltid tydliga.

EU:s organ ska även följa stadgan om de grundläggande rättigheterna i EU:s externa verksamhet (t.ex. utrikespolitik och utvecklingssamarbete)

Stadgans innehåll

- Stadgan om de grundläggande rättigheterna tryggar individens rättigheter och friheter
- Stadgan innehåller en ingress och 54 artiklar som delats upp i sju kapitel:
  - I Värdighet
  - II Friheter
  - III Jämlikhet
  - IV Solidaritet
  - V Medborgarnas rättigheter
  - VI Rättskipning
  - VII Allmänna bestämmelser

Rättigheter och principer

- Stadgan om de grundläggande rättigheterna innehåller både **rättigheter** och **principer**
- Rättigheterna är subjektiva rättigheter som domstolarna direkt kan hänvisa till
- För att principerna ska verkställas krävs övriga stadgor
- Principer är bl.a. artiklarna 25 (äldres rättigheter), 26 (integrering av personer med funktionshinder) och 37 (miljöskydd)
- Gränserna är inte alltid tydliga
  - Artiklarna kan uttrycka både en rättighet och en princip, t.ex. artiklarna 23 (jämställdhet mellan kvinnor och män), 33 (familjeliv och yrkesliv) och 34 (social trygghet och socialbidrag)

I Världighet

- **Artikel 1:** Människans världighet
- **Artikel 2:** Rätt till liv
- **Artikel 3:** Människans rätt till integritet
- **Artikel 4:** Förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling
- **Artikel 5:** Förbud mot slaveri och tvångsarbete

II Friheter

- **Artikel 6:** Rätt till frihet och säkerhet
- **Artikel 7:** Respekt för privatlivet och familjelivet
- **Artikel 8:** Skydd av personuppgifter
- **Artikel 9:** Rätt att ingå äktenskap och rätt att bilda familj
- **Artikel 10:** Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet
- **Artikel 11:** Yttrandefrihet och informationsfrihet
- **Artikel 12:** Mötes- och föreningsfrihet
- **Artikel 13:** Frihet för konsten och vetenskapen
- **Artikel 14:** Rätt till utbildning
- **Artikel 15:** Fritt yrkesval och rätt att arbeta
- **Artikel 16:** Näringsfrihet
- **Artikel 17:** Rätt till egendom
- **Artikel 18:** Rätt till asyl
- **Artikel 19:** Skydd vid avlägsnande, utvisning och utlämning

Jämlikhet

- **Artikel 20:** Likhet inför lagen
- **Artikel 21:** Icke-diskriminering
- **Artikel 22:** Kulturell, religiös och språklig mångfald
- **Artikel 23:** Jämställdhet mellan kvinnor och män
- **Artikel 24:** Barnets rättigheter
- **Artikel 25:** Äldres rättigheter
- **Artikel 26:** Integrering av personer med funktionshinder

IV Solidaritet

- **Artikel 27:** Arbetstagares rätt till information och samråd inom företaget
- **Artikel 28:** Förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder
- **Artikel 29:** Rätt till tillgång till arbetsförmedlingar
- **Artikel 30:** Skydd mot uppsägning utan saklig grund
- **Artikel 31:** Rättvisa arbetsförhållanden
- **Artikel 32:** Förbud mot barnarbete och skydd av ungdomar i arbetslivet
- **Artikel 33:** Familjeliv och yrkesliv
- **Artikel 34:** Social trygghet och socialbidrag
- **Artikel 35:** Hälsoskydd
- **Artikel 36:** Tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse
- **Artikel 37:** Miljöskydd
- **Artikel 38:** Konsumentskydd

V Medborgarnas rättigheter

- **Artikel 39:** Rösträtt och valbarhet till Europaparlamentet
- **Artikel 40:** Rösträtt och valbarhet i kommunala val
- **Artikel 41:** Rätt till god förvaltning
- **Artikel 42:** Rätt till tillgång till handlingar
- **Artikel 43:** Ombudsmannen
- **Artikel 44:** rätt att göra framställningar
- **Artikel 45:** Rörelse- och uppehållsfrihet
- **Artikel 46:** Diplomatskt och konsulärt skydd

VI Rättskipning

- **Artikel 47:** Rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol
- **Artikel 48:** Presumtion för oskuld och rätten till försvar
- **Artikel 49:** Principerna om laglighet och proportionalitet i fråga om brott och straff
- **Artikel 50:** Rätt att inte bli dömd eller straffad två gånger för samma brott

VII

Allmänna bestämmelser om tolkning och räckvidd

- **Artikel 51:** Räckvidd
- **Artikel 52:** De garanterade rättigheternas räckvidd
- **Artikel 53:** Skyddsnivå
- **Artikel 54:** Förbud mot missbruk av rättigheter

Stadgans omfattning

- Stadgan om de grundläggande rättigheterna är ett modernt dokument
  - omfattar både medborgarrättigheter och politiska rättigheter samt ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
  - kapitlens indelning: ingen traditionell indelning i MP- och ESK-rättigheter
- Innehåller även "nya" rättigheter och principer
  - skydd av personuppgifter (artikel 8)
  - näringsfrihet (artikel 16)
  - äldres rättigheter (artikel 25)
  - miljöskydd (artikel 37)
  - konsumentskydd (artikel 38)
  - rätt till god förvaltning (artikel 41)
  - rätt till tillgång till handlingar (artikel 42)
  - bioetiska principer (artikel 3)

Stadgans omfattning

Källa: Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter FRA 2016 [anpassad]

Stadgans förhållande till Europeiska människorättskonventionen

- Alla EU:s medlemsländer har ratificerat EMK
- De rättigheter som stadgan tryggar följer Europeiska människorättskonventionen (EMK)
- Till de delar där stadgans rättigheter motsvarar rättigheterna som garanteras i EMK är deras betydelse och omfattning samma som i EMK.
  - Skyddets nivå får inte vara lägre
  - Betydelsen hos avgöranden från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i tolkningen av stadgan
- EU kan även bevilja ett skydd som är mer omfattande än den nivå som garanteras av EMK

Begränsnings av de rättigheter och friheter som tryggas av stadgan

- Kan endast begränsas genom lag och så att ifrågavarande rättigheters och friheters **centrala innehåll respekteras**
- Begränsningar kan endast stiftas om de är nödvändiga och de facto motsvarar unionens målsättningar som är i allmänt intresse eller ett behov att beskydda övriga personers rättigheter eller friheter
- Stadgans bestämmelser får inte tolkas så att de skulle begränsa eller kränka mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som erkänns i unionsrätten, internationell rätt och internationella konventioner där unionen eller alla medlemsstater ingår, samt i medlemsstaternas konstitution

Stadgans utmaningar

- Rättigheter vs. principer: svårt att identifiera
- Ett begränsat tillämpningsområde på nationell nivå som är svårt att överblicka
- I synnerhet på nationell nivå känner man inte till stadgan om de grundläggande rättigheterna
- Vilket mervärdet medför stadgan - rättigheterna tryggas ju även i konventioner om mänskliga rättigheter och i de nationella grundlagarna?
- Vad är stadgans inverkan i praktiken?

Stadgans styrkor

- Ålägger EU:s organ och även medlemsstaterna inom unionsrättens tillämpningsområde
- En omfattande samling MP- och ESK-rättigheter och moderna rättigheter
- Samlar allmänna rättsprinciper och rättigheter som tryggas i medlemsländernas konstitutionella traditioner
- Inverkan när unionsrätten stiftas och i den nationella tillämpningen av unionsrätt
- Stöder övriga instrument för grundläggande och mänskliga rättigheter
- Nationella domstolar kan hänvisa direkt till stadgan om de grundläggande rättigheterna inom ramen för dess tillämpningsområde
- EU-domstolens roll: bl.a. förhandsavgörande
- Stärker kulturen för grundläggande och mänskliga rättigheter i EU

Tillämpning av stadgan om de grundläggande rättigheterna

- Europeiska kommissionen: Strategi för Europeiska unionens konkreta tillämpning av stadgan om de grundläggande rättigheterna (KOM(2010) 573)
  - "checklista" för de grundläggande rättigheterna
- Operativa riktlinjer med hänsyn till grundläggande rättigheter i kommissionens konsekvensbedömningar (2011)
- Kommissionens årsberättelse om tillämpning av stadgan
- Policy: policy mot rasism och främlingsfientlighet, romers rättigheter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning...
- Rådets arbetsgrupp för grundläggande rättigheter, medborgerliga rättigheter och fri rörlighet för personer
- Riktlinjer om kontrollen av de grundläggande rättigheterna vid beredningen i rådet
- EU-domstolens, EU:s byrå för grundläggande rättigheters, Europaparlamentets och Europeiska ombudsmannens roller

DEL IV.

Att trygga och främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna i EU:s organ

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Rådet

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKÖRÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Rådets mekanismer för förebyggande och kontroll

- Genom artikel 7 i fördraget om Europeiska unionen strävar man till att garantera att alla medlemsländer följer unionens gemensamma värden
- **Den förebyggande mekanismen:** rådet kan ge en medlemsstat en förvarning om det finns en klar risk för allvarligt åsidosättande av unionens värderingar
- **Sanktionsmekanismen:** om en medlemsstats allvarligt och upprepade gånger åsidosätter unionens värderingar kan rådet upphäva vissa av de rättigheter som den ifrågavarande medlemsstaten har till följd av tillämpningen av fördragen, t.ex. landets rösträtt i rådet.

Europeiska kommissionen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europeiska kommissionen

- Kommissionen övervakar att medlemsstaterna följer unionens lagstiftning
- Kommissionen kan inleda ett s.k. överträdelseförfarande om en medlemsstat bryter mot EU:s lagstiftning
  - Överträdelseförfarandet kan leda till rättegång i EU-domstolen. Om en överträdelse konstateras måste medlemsstaten göra ändringar i sin lagstiftning
- Det är möjligt att klaga till kommissionen om en medlemsstat bryter mot EU:s lagstiftning
  - Klagomål kan anföras för en medlemsstats lag, förordning eller förvaltningsförfarande eller -bestämmelse som strider mot EU:s stadga eller unionsrättslig princip
- Kommissionären som ansvarar för stadgan om de grundläggande rättigheterna
- Kommissionens generaldirektorat för rättsliga frågor och konsumentfrågor ansvarar för ärenden gällande de grundläggande rättigheterna

EU:s ram för att stärka rättsstatsprincipen

- I mars 2014 godkände kommissionen en ny ram (den s.k. rättsstatsmekanismen) med hjälp av vilken man kan ta tag i hot mot rättsstatsprincipen i medlemsstaterna
  - Möjliggör en dialog med medlemsstaterna: förhindra att situationen förvärras
  - Tre faser: kommissionens utvärdering, kommissionens rekommendation, och uppföljning av rekommendationen
- Kompletterar övriga mekanismer för att ingripa i fall där unionens värderingar åsidosätts
- Processen inleddes mot Polen i januari 2016
  - Bakom detta låg regeringens åtgärder som äventyrar rättsväsendets och mediernas oberoende ställning

Europaparlamentet

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europaparlamentet

- I enlighet med Europaparlamentets arbetsordning ska parlamentet i all sin verksamhet respektera de rättigheter och principer som fastställs i unionens fördrag och stadgan om de grundläggande rättigheterna
- Parlamentets LIBE-utskott (medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor) ansvarar för ärenden som berör de grundläggande rättigheterna
  - Ser till att stadgan om de grundläggande rättigheterna följs
  - Kan i vissa fall ge ett utlåtande om ifall ett lagförslag följer stadgan
  - Bereder varje år ett betänkande om den människorättsliga situationen i EU
- Även övriga utskott behandlar ärenden gällande de grundläggande rättigheterna
  - FEMM-utskottet: kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män
  - EMPL-utskottet: sysselsättning och sociala frågor (t.ex. diskriminering i arbetet och sociala rättigheter)

Europaparlamentets utskott för framställningar

Alla medborgare samt alla företag, organisationer eller föreningar med säte i EU har rätt att göra en framställning till Europaparlamentets utskott för framställningar i en fråga som rör Europeiska unionens verksamhetsområde och som direkt berör framställaren

Framställningen kan även gälla en nationell myndighets verksamhet

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA)

- Grundades 2007
- Byrån för grundläggande rättigheter ger objektiva, faktabaserade råd till EU:s organ och medlemsländer i frågor som berör grundläggande rättigheter
- Ersatte det Europeiska centrumet för övervakning av rasism och främlingsfientlighet
- Samarbetar med EU:s organ, internationella organisationer samt nationella myndigheter och aktörer
- FRA:s förvaltningsråd har som uppgift att fastställa byråns främsta uppgifter, godkänna dess budget och övervaka dess arbete

Byråns uppgifter

- Erbjuda expertis till EU:s organ och medlemsländer i frågor som berör grundläggande rättigheter
- Utarbeta utlåtanden till EU:s organ och regeringar på eget initiativ eller på begäran
- Samla, analysera och dela pålitlig och jämförbar information om de konsekvenser som EU:s åtgärder har på människors grundläggande rättigheter
- Utföra forskning och utredningar gällande grundläggande rättigheter
- Utarbeta publikationer om särskilda ämnen eller om hur EU:s organ och regeringar verkställer stadgor om grundläggande rättigheter
- Publicera en årsberättelse om de frågor gällande grundläggande rättigheter som ingår i byråns verksamhetsområde och ge exempel på god praxis
- Utveckla kommunikationsstrategier eller -kampanjer och främja dialogen med det civila samhället för att öka den allmänna medvetenheten om grundläggande rättigheter
- Föreslå sätt att trygga rättigheterna
- Byrån behandlar inte enskilda klagan

Exempel: FRA:s Europeiska unionens enkät om minoriteter och diskriminering (EU-MIDIS), 2009

- 23 000 intervjuer med personer som representerar etniska minoriteter och invandrargrupper i alla EU-länder
- Enligt undersökningen är diskriminering och brottslighet, även rasistisk brottslighet, vanliga i EU. Mest diskriminering upplevdes inom arbetslivet.
- Under de föregående 12 månaderna låg somalierna i Finland på åttonde plats av dem som upplevt mest diskriminering i EU (47 %)
- 47 % av Finlands somalier hade utsatts för ett brott under de 12 föregående månaderna
- I Finland fann man 74 fall av våld och hot per hundra intervjuade somalier
  - Den grupp som upplevt mest våld eller hot om våld i EU
  - Många hade utsatts för brott flera gånger

Ombudsmannen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKÖRÄTTSCENTRUM
HUMAN RIGHTS CENTRE

Ombudsmannen

Undersöker klagan som lämnats in mot EU:s institutioner, organ och byråer om ett organ kränker de grundläggande rättigheterna, inte följer lagen eller inte följer de allmänna rättsprinciperna, eller försummar principerna för god förvaltning

- Ett oberoende, självständigt och opartiskt organ
- Utnämns av Europaparlamentet för fem år i taget
- Kan undersöka ärenden på eget initiativ eller på basis av klagan
- Möjliga åtgärder:
  - Anmälan till organet som klagan gäller
  - Åstadkomma förlikning för att korrigera missförhållandet
  - Rekommendationer till ifrågavarande organ
  - Särskild rapport till Europaparlamentet som måste vidta de åtgärder som ärendet förutsätter

DEL V.

Europeiska unionens domstol

IHMSOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Europeiska unionens domstol

- Övervakar att unionens lagstiftning tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt i alla EU-länder och att medlemsstaterna och EU:s organ följer EU:s lagstiftning
- Består av tre domstolar:
  - Unionens domstol
  - Unionens tribunal
  - Personaldomstolen
- Domstolens avgöranden är betydande för tolkningen och tillämpningen av unionsrätten

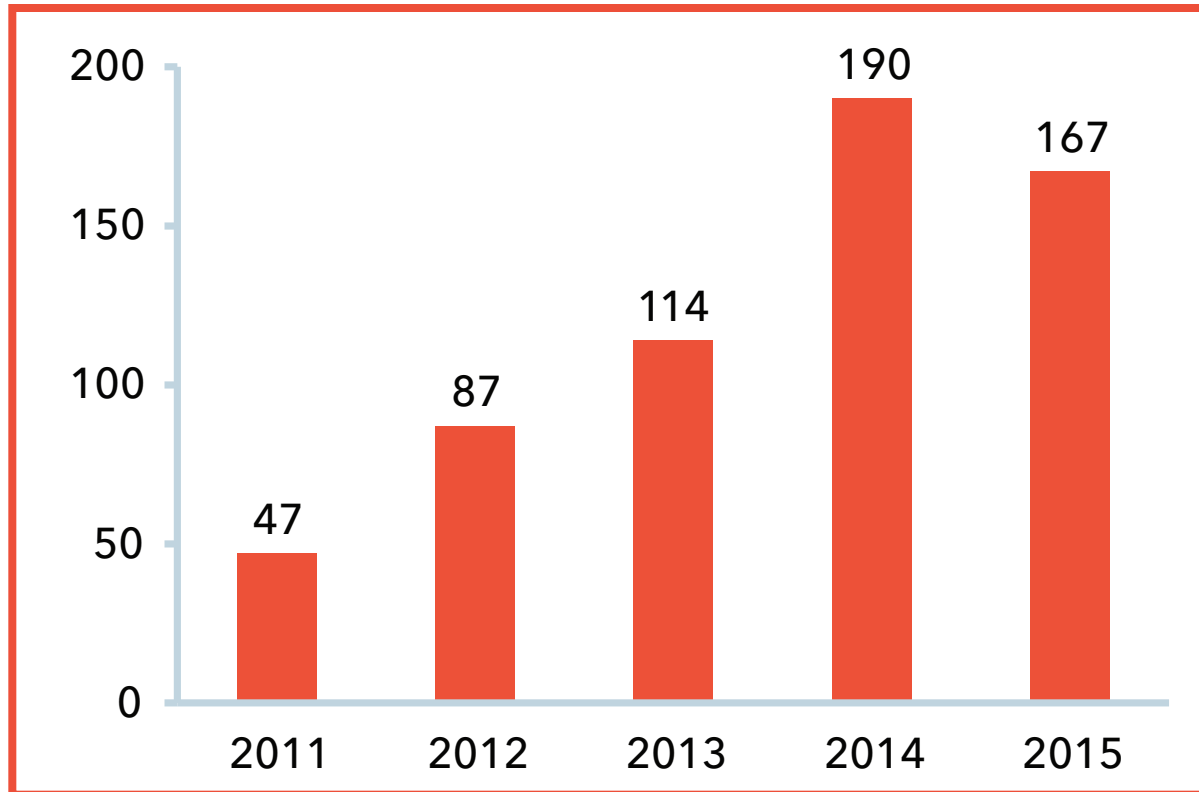
Domstolens verksamhet

- Domstolens avgöranden är bindande för medlemsstaterna och unionens organ
- Förhandsavgörande: nationella domstolar kan be om råd i tolkningen av EU-lagstiftningen
  - Kan även leda till att nationell lagstiftning ändras
- Kommissionens/andra medlemsstater klagan mot medlemsstater om att inte uppfylla krav i EU-lagstiftningen
  - Överträdelseförfarande
- Talan som väckts mot EU:s institutioner, organ och byråer
- Skadeståndstalan
- Upphävande av EU-lagstiftning

Användning av stadgan i EU-domstolens beslut

Beslut totalt:
2011: 1518
2012: 1404
2013: 1587
2014: 1685
2015: 1755

Källan: EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) 2016

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Exempel: Digital Rights Ireland

- En organisation som försvarar digitala rättigheter väckte talan i Irland om den nationella lagstiftningen och förvaltningsåtgärder gällande förvaring av uppgifter som hör ihop med elektronisk kommunikation
- Irlands High Court gjorde en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen
- EUD:s dom (2014): EUT ogiltigförklarade datalagringsdirektivet från 2006
- Stadgan om de grundläggande rättigheterna, artikel 7 (respekt för privatlivet och familjelivet) och 8 (skydd av personuppgifter)
  - Enligt domstolen innehöll direktivet inte tydliga och precisa regler med vilka man skulle ha stiftat om omfattningen av ingripandet i de grundläggande rättigheter som fastställs i artikel 7 och 8 i stadgan om de grundläggande rättigheterna
  - Direktivet ingrep på ett omfattande och särskilt allvarligt sätt i ifrågavarande rättigheter utan att detta ingripande skulle ha begränsats noggrant genom bestämmelser som kunde ha garanterat att ingripandet begränsats till det som är absolut nödvändigt

Exempel: Fallet Schrems

- Kommissionens beslut 2000: USA:s lagstiftning och de s.k. safe harbor-principerna garanterar tillräcklig datasekretess då personuppgifter överförs till USA
- Edward Snowdens avslöjanden 2013: USA:s nationella säkerhetsbyrå NSA har tillgång till **alla** användares Facebook-uppgifter
- Maximilian Schrems från Österrike väckte talan mot Irlands dataombudsman eftersom ombudsmannen vägrade att undersöka överförandet av Facebook Irlands användares personuppgifter till USA
- Irlands High Court gjorde en begäran om förhandsavgörande till EUD
- EUD:s dom (2015): kommissionens beslut och safe harbour-systemet är ogiltiga
  - Myndigheternas allmänna tillgång till innehållet i elektronisk kommunikation kränker det centrala innehållet i skyddet av privatliv, vilket strider mot stadgan om de grundläggande rättigheterna
  - Dessutom handlar det även om skydd av personuppgifter och rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol

Exempel: rätten att bli glömd

- Spanska Mario Costeja González anförde klagomål hos Spaniens dataskyddsmyndighet där han krävde att Google Spain och Google Inc. skulle radera eller gömma de gamla sökresultat som finns i hans namn
- Bolagen förelades att radera uppgifterna och att hindra åtkomsten till dem
- Bolagen krävde i spansk domstol att beslutet skulle undanröjas
- Domstolen gjorde en begäran om förhandsavgörande till EUD

EUD:s dom (2014): upprätthållaren av en sökmotor är vid vissa förutsättningar

- skyldig att från listan över sökresultat som kommer upp på en viss persons namn radera länkar till webbplatser där det finns uppgifter om ifrågavarande person
  - Direktivet om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter strävar bl.a. till att trygga individens grundläggande fri- och rättigheter i behandlingen av deras personuppgifter.
  - Dessa uppgifter behöver inte orsaka skada - det räcker att de är felaktiga, föråldrade, irrelevanta eller för omfattande för det syfte i vilket de behandlas
  - Respekt för privatlivet och familjelivet och skydd av personuppgifter

DEL VI.

**De mänskliga rättigheterna
i unionens internationella
verksamhet**

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

De mänskliga rättigheterna som principer och målsättningar i unionens verksamhet på internationell nivå

- Fördraget om Europeiska unionen, artikel 21:
  - "Unionens åtgärder i internationella sammanhang ska utgå från de principer som har legat till grund för dess egen tillblivelse, utveckling och utvidgning och som den strävar efter att föra fram i resten av världen: demokrati, rättsstaten, **de mänskliga rättigheternas och grundläggande friheternas universalitet och odelbarhet**, respekt för människors värde, jämlikhet och solidaritet samt respekt för principerna i Förenta nationernas stadga och i folkrätten."
  - Ett av unionens mål i den internationella verksamheten är att " konsolidera och stödja demokrati, rättsstaten, **de mänskliga rättigheterna** och folkrätten".

De mänskliga rättigheterna i EU:s yttre förbindelser

- EU:s strategiska ram för mänskliga rättigheter och demokrati (2012)
  - tillämpning: handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati (2015-2019)
- EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter: har som uppgift att förbättra EU:s internationella människorättspolitikens effektivitet och synlighet
- I EU:s handels- och samarbetsavtal ingår människorättsklausuler
- EU:s människorättsdialog med tredje länder
- Rådets arbetsgrupp för de mänskliga rättigheterna (COHOM): behandlar människorättsaspekter i EU:s yttre förbindelser och stöder rådet i människorättsärenden
- EU finansierar grupper och individer som försvarar de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstaten
- EU:s utrikestjänsts årsrapport om människorätts- och demokratiläget i världen
- Valövervakning

Teman för EU:s människorättspolitik

- Stöd för dem som försvarar mänskliga rättigheter, det civila samhället, demokratin och rättsstatsutvecklingen
- Beskydd och främjande av yttrandefriheten samt religions- och trosfriheten
- Kvinnors och barns rättigheter
- Motarbete diskriminering
- Försvara de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna
- Företags ansvar för de mänskliga rättigheterna
- De mänskliga rättigheterna under konflikter och kriser
- Motarbete dödsstraff, tortyr och människohandel

Användbara källor och länkar

Information om grundläggande rättigheter inom EU

- Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA): <http://fra.europa.eu/fi>
- Charterpedia (information om EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna): <http://fra.europa.eu/fi/charterpedia>
- Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=FI>
- Europeiska kommissionen: http://ec.europa.eu/index_fi.htm
- Europeiska unionens domstol: <http://curia.europa.eu/>
- EUR-Lex: Mänskliga rättigheter: http://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/human_rights.html?root_default=SUM_1_CODED%3D13,SUM_2_CODED%3D1301&locale=fi
- Europainformationen: <http://www.eurooppatiedotus.fi>
- Lagstiftarens EU-guide (på finska): <http://eu-opas.finlex.fi/>

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Människorättscentret/Riksdagens justitieombudsmans kansli

FI-00102 Riksdagen - Helsingfors

Tfn: 09-4321

www.manniskorattscentret.fi

ihmisoikeuskeskus@eduskunta.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus